

Vooraf

Het is zomer en eind jaren 50. Ongetwijfeld zal het weer beter hebben gekund, maar als het zomer en vakantie is, is het al snel goed. In het noorder kwartier, het bovenste gewest van Noord-Holland, stelt men aan een zomer minder hoge eisen dan elders. Onze auto draait de Gravenstraat in, en vader Taal parkeert. We zijn op weg naar een vakantiebestemming in Gelderland. Ik ga het bejaardentehuis binnen en loopt de trappen op naar de bovenste verdieping waar onze opa, Jan de Leeuw, een kamer heeft. Bovenaan de trap gaat men dan linksaf en vervolgens is het de tweede deur aan de rechterhand. Een klop op de deur en ga naar binnen. Tot mijn verrassing is opa plantjes aan het potten. "Wat nou, we gaan op vakantie!" "Ik ga niet mee, heb er geen zin in, wat moeten jullie nou met zo een ouwe man erbij?" "Maar het is juist fijn als je meegaat op vakantie. Er is helemaal op gerekend!"

Na enige overreding ging opa Jan de Leeuw toch mee, de koffer was eigenlijk al gepakt, maar zijn humeur moest duidelijk even worden opgepept. Opa de Leeuw was van tijd tot tijd behoorlijk somber. Maar wat mag men verwachten van een man die nog geen vijf jaar geleden zijn vrouw verloor. En die zichzelf terugvindt in een kleine bejaarden kamer.

Maar het werd toch nog een gezellige vakantie (*Nijmegen?*). Samen met opa.

Hoe komt een man ertoe om in zijn één-kamer bejaarden appartement planten te potten? Op de bovenste verdieping van het inmiddels verdwenen bejaardentehuis naast de eveneens afgebroken tweede Bethelkerk.

Een man van tegen de 80, uit een andere plaats afkomstig, heeft een heel leven achter de rug. Zeker als het tegen

1960 aanloopt. De voorgaande levensperiode kende twee wereldoorlogen, en veel technische en maatschappelijke vernieuwingen.

Jan de Leeuw kwam oorspronkelijk uit Amsterdam. Door zijn werk op de Rijkswerf in Amsterdam, kwam hij in Den Helder terecht met zijn gezin. Dit werd veroorzaakt door de concentratie van alle marinewerven in Den Helder.

Hoewel door de Amsterdamse familieleden Den Helder nog wel eens werd getypeerd als "een gat dichtgeplakt met kranten", zijn de contacten met de familie in Amsterdam levend gebleven. Sterker nog ze kwamen graag naar Den Helder op vakantie. Omdat vakantiedagen destijds een naar verhouding nieuw verschijnsel waren, en vakantiegeld niet veel voorstelde dan wel niet bestond, ging men graag naar familieleden die in andere plaatsen woonden.

Afkomst

Jan de Leeuw

Jan de Leeuw zijn ouders waren Jacobus Hendrik de Leeuw, geboren 2 juni 1853 te Amsterdam en Elisabeth Cornelia Verhamme, geboren 21 maart 1853 Amsterdam.

Jan groeide op in het centrum van Amsterdam. Zijn ouders woonden tot in 1906 op de Hoogte Kadijk. Zij woonden daar op twee adressen (25 respectievelijk 34). In 1906 verhuisde het gezin naar de Borneostraat 14 " in Amsterdam Oost.

Het tweede en derde pand waar zij woonden bestaan tegenwoordig nog.

De wijk waar zij woonden ligt aan de oostkant van het Amsterdamse centrum. Indien we onder het centrum zoals

tegenwoordig gebruikelijk is, het winkelcentrum bedoelen, dan ligt het net daarbuiten. Zoals de naam al aangeeft ligt de Hoogte Kadijk op een oude IJ-dijk, en loopt van het Entrepot dok in oostelijke richting tot aan de Mauritskade. Vroeger waren er naast woningen ook diverse industriële vestigingen. Hiervan zijn op dit moment nog slechts twee kleine werven over. Waarvan een een museum is: Kromhout. De familie de Leeuw woonde op loopafstand van de werven die direct aan het IJ waren gelegen, waaronder de marinewerf. Anno 2007 is minstens de helft van de panden door nieuwbouw vervangen. Het overgrote deel van de oude oorspronkelijke panden is gerenoveerd, en wordt ten dele bewoond dan wel voor een onderkomen voor dienstverlenende bedrijven. Jan de Leeuw woonde 27 jaar op de Hoogte Kadijk, waarna hij nog een jaar plus een dag bij zijn ouders in de Borneostraat 14 ' woonde. Ook dit pand is tegenwoordig nog te bewonderen.

Zijn vader, grootvader Jan en zijn oom Frans Willem waren ook schilder. De appel valt ook hier niet ver van de boom.

Leven & werk.

Jan de Leeuw vervulde vanaf 7 maart 1899 zijn militaire dienstplicht. Na de periode waarin mensen hun dienstplicht vervullen wordt mijn reservist. Dit bleek voor Jan geen formaliteit, gedurende de Eerste Wereldoorlog werd hij gemobiliseerd. Weliswaar was Nederland neutraal, maar met de mogelijkheid van oorlogshandelingen werd rekening gehouden.

Jan ging werken als huisschilder, en trad later in dienst bij de marinewerf te Amsterdam. Het woon - werkverkeer kon als destijds gebruikelijk, makkelijk te voet gaan.

Vanaf ongeveer 1825 was het 's Rijks Marine Dok, door de

Oosterdijksluis afgeschermd tegen het destijds nog bestaande getij in het IJ en de Zuiderzee. Aan de zuidkant bevonden zich de meeste sloopshellingen. Op opgehoogd terrein om het dok heen stonden magazijnen. Tegenwoordig is het Oosterdok gedempt, en zijn er verschillende marine gebouwen gevestigd. Dit terrein ligt noordelijk naast het scheepvaartmuseum.

Bij Koninklijk Besluit van 9 februari 1914 (nummer 17) werd tot opheffing van de 's Rijkswerf besloten. Tijdens de mobilisatie in het najaar van dat jaar werden lopende projecten afgerond. Op 3 juli 1915 was het werk echt geëindigd en werd de werf definitief opgeheven.

Maria (Marie) Blancke

Hij trouwde met Maria Blancke, met de minder formele roepnaam Marie. Jan had niet uitsluitend oog voor artistieke schoonheid.

Maria Blancke was een van de dochters van Gijsbertus Frederikus Anthoon Blancke en Hendrika Alberta Oldenhof. Zij werd geboren op 19 februari 1884, en had drie zusters en een broer. Een zuster, Hermina, overleed een relatief jong op 21 -jarige leeftijd. Met de gezinnen van de andere twee zusters – Geertruida Johanna Elisabeth en Ikelina Arnoldina

Blancke, alsmede door Jan Blancke werden nog lange tijd familie contacten onderhouden. Ook tijdens onze generatie.

Zij trouwden in Amsterdam op 12-09-1907. Jan trouwde vanuit het ouderlijk huis in de Borneostraat, het verse echtpaar ging in de Utrechtsedwarsstraat 42 in Amsterdam wonen. Dit adres was een stuk verder van zijn werk af.

Samen kregen ze een dochter: Elisabeth Cornelia. Dit was onze moeder die werd geboren op 13 september 1908.

Toen de mobilisatie gedurende de Eerste Wereldoorlog werd beëindigd, was Jan zijn werk verhuist naar Den Helder.

- *Of verhuisden zij een 1911? Moeder zou drie jaar geweest zijn toen zij naar Den Helder kwam.*

- *Eerst naar tuindorp?*

-

In Den Helder woonden zij in de dertiger jaren in de Emmastraat op nummer 91. De Emmastraat in Den Helder ligt in een wijk die gesitueerd is tussen het oorspronkelijke oud Den Helder en Nieuwediep. Deze nieuwe wijk is gebouwd aan het begin van de 20e eeuw, in ieder geval voor 1920. het gezin de Leeuw kwam komend vanuit Amsterdam dus in een nieuwbouwwijk terecht. Jan zijn werk op de Rijkswerf Willemsoord lag op circa een halfuur wandelen.

Het echtpaar trots in de tuin.

In 1933 trouwde hun dochter met Willem Taal. Zij gingen in de Cronjéstraat wonen.

Deze straat lag in dezelfde wijk als waar Jan en Marie de Leeuw woonden, op hoogstens 10 minuten wandelen afstand. Bets Taal - de Leeuw heeft het haar hele leven sterk op prijs

gesteld om direct contact te onderhouden met haar naasten. Dit was om het even of het om haar ouders ging dan wel haar kinderen. Eigenlijk moesten zij steeds direct benaderbaar zijn.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog vluchtten ook zij voor de bombardementen Den Helder. Ze gingen in Enkhuizen wonen, niet ver van de haven aldaar. Vanuit Enkhuizen hielden zijn in de loop van de Tweede Wereldoorlog contact met het gezin van hun enigste kind. Die woonden bijna hun gehele evacuatie periode in Noord Scharwoude. Over en weer ging men bij elkaar logeren.

Na de Tweede Wereldoorlog werd Jan conciërge bij het Witte Kruis. Zijn schoonzoon had in deze organisatie een bestuursfunctie. Als conciërge woonde hij in het gebouw van het Witte Kruis in de Breewaterstraat op nummer 72. In ruil voor zijn werkzaamheden hoefden zij geen huur te betalen voor de woning.

Voor Jan was deze baan minder belastend dan het werken op de marinewerf voor hem was geworden.

Het was ronduit prettig om opa en oma in de Breewaterstraat te bezoeken. Niet in het minst om te kunnen snoepen van de suikerklontjes die in het thee-stelletje lagen.

Midden jaren 50 gingen zij in het Gereformeerde bejaardentehuis in de Gravenstraat 5 wonen. Dat was in 1954. Jan heeft bij het Witte kruis gewerkt totdat ze het tehuis in gingen.

Oma de Leeuw is op haar 70e het tehuis ingegaan, en op haar 71e overleden. Ze hadden een kamer op de begane grond in het tehuis, en keken uit op de tuin. Ze is daar maar voor één verjaardag in het tehuis geweest. Op 22 februari 1955 is zij overleden na een ziekte.

Mij staat nog bij dat ik 's avonds nog op was, en daar beneden in de woonkamer in de Violenstraat bevond, toen mijn ouders samen met mijn opa thuiskwamen. Oma was niet lang daarvoor overleden, en opa werd niet alleen thuis gelaten met zijn verdriet. Als gebruikelijk bij het verwerken van een zwaar verlies werden de gebeurtenissen een aantal keren opnieuw verteld. In de huiskamer stond een zwarte

kolenkachel waar men doorgaans op gezellige wijze links en rechts naast zat. Nu was het anders, opa zat links van de kachel en proberen de gebeurtenissen onder woorden te brengen en zo plaats te geven.

Marie de Leeuw – Blancke werd op 26 februari daaropvolgend begraven op de algemene begraafplaats bij Huisduinen.

Opa de Leeuw heeft ook nog in de Violenstraat boven gewoond in de Violenstraat. Maar twee generaties in een huishouden ging niet zo goed. Jan de Leeuw is daarop volgend weer in het bejaardentehuis ingetrokken. Daar kreeg hij nu dan eenpersoonskamer op de bovenste etage, met zicht op de naastgelegen Bethelkerk.

In de jaren 50 was het medium televisie in opkomst. In de conversatiezaal van het jaar een tehuis verscheen in de tweede helft van de 50 jaren dit nieuwe wonder van communicatie. Dat maakte het dubbel aantrekkelijk om 's avonds op bezoek te gaan. Dit leidde tot de opmerking van een van de andere bewoners: "moet die jongen geen huiswerk maken?"

Uiteindelijk is Jan de Leeuw in deze kamer 's-nacht overleden, in 1964 op 21 maart. Het verzorgend personeel trof hem de volgende ochtend levenloos aan. Door ziekte gedurende enkele weken was hij aanzienlijk verzwakt. Na een rouwdienst die in het tehuis werd gehouden, werd hij begraven naast zijn vrouw. De resten van beide echtgenoten liggen daar tot op heden onder een zichtbaar ouder wordend grafmonument.

Hobby's

Jan was in zijn jeugd duidelijk gevormd door de "verheffing van de arbeidersklasse". Zijn culturele belangstelling, die hij

deelde met andere familieleden, uitte hij ook in praktische zin. Tekenen en schilderen waren voor hem hobby's voor het leven.

Poortje Zuiderkerk in Enkhuizen, in Zuiderkerksteeg waar zij woonden.

Jan schilderde onder andere olieverfschilderijen. Binnen de familie is er hiervan geen één meer aanwezig. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er huisraad opgeslagen in Enkhuizen. Jan en Marie de Leeuw waren daar naartoe geëvacueerd. Op hun adres naast de Zuiderkerk, waren ze naar verhouding klein behuisd, de en daarom moest er huisraad worden opgeslagen in een veem. De olieverfschilderijen van Jan zijn na de oorlog niet meer boven water gekomen.

Een van zijn niet vervulde dromen, was de wens om ooit nog eens de lichtstad te

bezoeken. Parijs was blijkbaar voor de kunstzinnige generatie waar hij deel van uitmaakte en cult-stad.

Naast tekenen en schilderen was Jan gefascineerd door de natuur. De schepping en evolutie van de wereld waarin hij leefde maakte hem uiterst nieuwsgierig. Hij las graag over

biologie, en hoe de wereld in elkaar zat.

Tijdens zijn leven heeft de groei van de wetenschap grote sprongen gemaakt. In zijn belangstelling heeft hij hierbij aangesloten. Jan de Leeuw was een van die mensen die zijn religieuze gevoelens combineerde met zijn objectieve kennis. Boekjes die hij las dragen kenmerkende titels als: "Het wonder van het leven", en "Hoe oud is de aarde". Een kleine globe die hij bezat, siert nog steeds mijn kamer.

Zijn denken en gevoel speelden zich tussen vier polen af: geloof en kennis, alsmede zijn gereformeerd geloof in relatie tot zijn maatschappelijke betrokkenheid. Een van de predikanten heeft hem wel betiteld als een "gereformeerde communist". Dit was een rake typering.

Wel is er nog een klein aantal waterverf schilderijen in ons bezit. Jan de Leeuw vond het leuk om van af foto's en kaarten een eigen schilderij of tekening te maken. Fraai is er een zijn waterverf schetsen van de duinen, en het strand bij Huisduinen. Ook schilderde hij een klein poorthuisje dat toegang gaf tot de Zuiderkerk. Dit was een bijgebouwtje waar hij gedurende zijn evacuatie jaren tegen aankeek van uit hun woning.

Zelf heb ik hem geen tekeningen meer zien maken. In een geval heb ik daar geen herinnering meer aan. Het kan zijn dat na de Tweede Wereldoorlog er iets geknakt is in zijn levens-optimisme. Het was vaak een sombere man.

In het verlengde van Jan's belangstelling voor biologie, was tuinieren iets dat hij zijn hele

leven graag deed. Het aanleggen en onderhouden van de eigen tuin vond hij fantastisch. Ook toen zij inmiddels in het bejaardentehuis woonden, was Jan de Leeuw de tuinier. Zelfs op zijn kleine eenpersoonskamer zaaide hij plantjes in een klein bakje met potgrond, en zetten vervolgens het gekweekte goed uit in eigen potten. Het is ook kenmerkend voor opa Jan dat hij hiermee bezig was toen ik hem kwam ophalen voor de vakantie.

*Strand bij Huisduinen in waterverf.
Tegenwoordig is daar geen strand meer.*

Familiecontacten

In de loop der tijd werden broers en zusters bezocht. In Amsterdam woonden broers en zusters van beide echtgenoten. Plaatsen die werden bezocht waren: Zuilen, Bussum en uiteraard Amsterdam.

Onze moeder Elisabeth Cornelia de Leeuw had in haar jeugd goed contact met haar beide neven uit Bussum. Dat waren Bert en Co Koster, de zonen van tante Lien. (Ikeline Arnoldina Koster – Blancke.) naderhand emigreerde Co naar Michigan USA.

Familie Blancke / Koster op bezoek in den Helder.

“Familie uit Amerika, waarschijnlijk van Co (Koster), ik herinner mij dat ik Pieter Jan een keer naar de kleuterschool bracht en toen weer terugkwam, toen zat die Ko hier. Waar ze in Amerika zijn gaan wonen is onbekend. Co is inmiddels overleden, zijn vrouw waarschijnlijk ook, verder niets meer van gehoord. De laatste keer die was, was vlak voordat Willem Arie geboren is.”

In Zuilen werd broer Johan de Leeuw en zijn gezin bezocht. Na een kort bezoek aan Londen, woonde Cor de Leeuw de

rest van zijn leven in Amsterdam. Ook met hem had Jan een goede relatie.

Oom Jan Blancke had in Amsterdam Zuid een fietswinkel. Van hem is dan ook de eerste fiets van mijn zuster afkomstig. Een rode Simplex die jarenlang heeft dienst gedaan.

Naar verhouding zijn jarenlang de meest frequente contacten gevoerd met het gezin van tante Jo Plomp – Blancke. Menig bezoek aan de Jozef Israëlskade werd afgelegd. Ook na het overlijden van Marie en Jan de Leeuw werden contacten met de "Blanckes" "Plompen" en de "Leeuwen" onderhouden.

V.l.n.r.: Jan, Elisabeth Cornelia en Maria de Leeuw. Jaren 20.